

79 SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

BCC - Cluj / Central University Library Cluj

ANUL II.

No. 13

SUMARUL:

- E. Lovinescu* . . . Elena Farago
Ion Buzdugan . . . Făuritorii
L. Rebreanu . . . Ghinionul
G. Rolică . . . Taina
George I. Stratulat . Surâsul tău

CRONICI:

- C. V. Gerota* : Vlahujă ca Nuvelist ;
L. Rebreanu : Autori și Actori ;
Insemnări.

Editura ALCALAY & Co.

Apare Sâmbătă

UN LEU

A apărut :

E. LOVINESCU

„CRITICE“

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

COLABORATORI :

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Mișlian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narji, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peitz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacoiu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE :

UN AN LEI 50 == ȘASE LUNI LEI 30

Pentru învățători, profeși și studenți

UN AN LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația : Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul pe tot timpul verii se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, la Fălțiceni.

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

ELENA FARAGO

S'a spus de Lamartine că e poezia însăși. Formula se aplică și Elenei Farago. Elogiul ar putea părea prea mare; are deci nevoie de precizuni.

E poezia însăși prin faptul reducerii ei la elementul esențial al sentimentului; un lirism incapabil de a eși din domeniul emoțiilor sentimentale. Poeta nu-și trage alimentul poeziei din afară: paianjen ce-și scoate din organismul lui minunata plasă a pinzelor; muncitor obscur și îndărătnic ce-și descrie în unghere traectoria vieții...

Poezia Elenei Farago este deci limitată la emoție și la una singură: emoția erotică. Forță uriașă ce poate incendia și cuceri tot universul prin expansiune biruitoare, sau îl reduce la un punct tenace și invizibil ce nu vrea să moară. Sentimentul Elenei Farago nu e propulsiv. Nu escaladează cerul și nu poartă făclia incendiatoare prin golurile albastre; nu duce principiul afirmativ al vieții dincolo de limitele ei. Ne iradiind în afară din nevoia organică a multiplicării, se strânge în sine, întunecând astrele, stingând sorii, și reducând lumea fenomenală la punctul ascuțit și tăios al unui diamant. În poezia Elenei Farago nu vom găsi deci exuberanța vieții sau exaltarea naturii, ci aprigul cântec al unui sentiment tiranic, și fără bucurie. Numai uneori plăcerea iubirii devine langoare și blândețe; nu cunoaște însă niciodată frenezia ce se dilată până la distrucție obscură, din pudoarea sexului și delicatetea artei, poezia Elenei Farago este o forță concentrată și tragică

Simți în ea un freamăt surd, o putere care nu vrea să iasă, ei se consumă lăuntric în prada durerii și a regretului, un izvor monoton dar fecund ce se sbate în matcă, nemulțumit, un suflu despletit ce vuește fără sonoritate dar impresionant, și mai ales, totala absență a lumii din afară și a ori cărui element intelectual. Intre patru pereți și cu obloanele trase asupra vieții, Elena Farago ar fi instrunat același cântec patetic redus la o frază melodică. Ne trecînd la gesturi și la realizare, iubirea e rezultatul unui proces psihologic, ce nu mai are aproape nevoie de ocazii exterioare. În clar-obscurul unei atmosfere de ceață, ca într'o pînză de Carrière, versurile poetei cîntă litania unui amor fără extaze și a unei dureri fără imprecății, dar impresionante prin accentul ei, profund...

Unui fond atît de puternic și de unitar, îi răspunde o formă tot atît de personală și unilaterală... Poezia Elenei Farago și-a secretat de la sine forma ce-i convenea, o melopee monotonă și învaluitoare, fără imagini concrete, limitată la un vocabular abstract din lumea sentimentului, cu abuz de obscuritate și complicație de expresie, — și, cu toate acestea, o formă personală de o rară muzicalitate și într'un ritm potrivit ritmului sufletesc...

Prin profunzimea sentimentului din care pornește, și a emoționii ce răsare cu sacrificiul unor renunțări și dezastre atît de mari, prin reducerea poeziei la principiul ei fundamental, cît și prin originalitatea formei, Elena Farago este cea mai patetică și mai personală poetă a generației noastre literare.

E. LOVINESCU

Făuritorii

Plăvanii grabnic suflă, greu opintind la carul
Topit în snopi de aur, ce se descarcă'n arii,
Iar muncitorii harnici foesc ca furnicarul,
Albind în car, pe stoguri, pe netede fațării.

În scânteeri de raze, sub arșița dogoarii
Pe cap cu foi de brustar ca neînunați cu laur
Par ziditori de temple fantastice plugarii,
Care clădesc biserici din cărămizi de aur...

O, voi zidari destoinici, trăiți din truda mâinii,
Albine ale vieții, făuritori ai pâinii, —
Vechi ziditori de temple și-altare pentru zei...

Când va sosi sorocul să fiți și voi stăpânii
Acestei lumi robite de lași și farisei?!
Au nu și-au uitat robii bătrânii Dumnezei?...

Ion Buzdugan

GHINIONUL

Intr'o sârbătoare, la *Cafe Splendid*. Lume multă. Chelnerii alergau desperați, legănând peste capetele mușterilor tăvi încărcate cu „consumații”. Fum, gălăgie, muzică... La o mescioară, singur, așteptam resemnat bunăvoința chelnerului să-mi servească măcar un șvarț refuzat de vre-un client mai pretențios... Deodată, un „îmi dai voe” nehotărât mă făcu să ridic ochii. Înaintea mea stătea, cu o mutră plouată, Ion Popescu, șef de biou, prieten vechiu și nevăzut de mult. Se așeză fără vorbă, nu răspunse la întrebările mele, foarte abătut, punându-și pălăria nouă pe scaunul ce ne despărțea. Era un om mic și grăsun, cu capul rotund și creștetul pleșuv, cu fața rotundă, cu ochii rotunzi, dar îmbrăcat în niște haine cenușii deschise care-i dădeau o înfățișare impunătoare... Își șterse chelia de nădușeală și mă privi lung și blând, ca pe un duhovnic. Apoi zise, cu glasul puțin răgușit :

— Imi pare bine că te-am găsit... Am mare nevoie de un om, să mă răcoresc baremi povestindu-i...

Vrui să-i spun o vorbă de compătimire sau de încurajare, dar nu-mi mai dădu răgaz :

— O viață întreagă m'a persecutat ghinionul... Nu-ți poți închipui ce înseamnă să se ție ghinionul de capul omului. Pare ridicol și, în realitate, e îngrozitor, îți amărăște zilele, te nenorocește, te... te... te...

Încercai să-l asiguri că-l înțeleg, deși nu înțelegeam nimic. Mă opri însă cu un gest poruncitor și urmă :

— Lasă... Ai să vezi... Am motive temeinice să vorbesc astfel... Mai ales de un răstimp încoace ghinionul e umbra mea! Totuși ce-am pățit astăzi, mă pune pe gânduri... E prea mult!

Se încălzi și, ca să mă convingă mai bine, se mută mai aproape, pe scaunul dintre noi, continuând :

— Acum să vezi și să judeci... Aseară am avut la masă pe Crișan, trebuie să-l cunoști, un pierde-vară cu ceva parale și cu dungă la pantalon. Ne venea prin casă de mai multă vreme, fiindcă nevastă-mea îl găsea interesant și bine crescut. Mie-mi era antipatic, dar nu puteam zice nimic, c'altfel ar fi părut că-s gelos și așa fi fost ridicol... Însfârșit, după cafea nevastă-mea ce să mai născocească ? «Haidem la un cinematograf să ne distrăm!» Mă codii, și cu gândul la pungă, și că eram obosit delă biou. Tu știi bine cât muncesc și cum sunt de

conștiincios, încât nu-mi arde de petrecere. Ea hai, eu nu.. Atunci Crișan: «Fac eu cinste!» Ce să-ți mai spui? Argumentul acesta m'a dat gata. Nu mai aveam încotro... Ne-am dus. După cinematograful iar: trebuie să luăm ceva undeva, căci tot Crișan face cinste... Am ajuns acasă pela miezul nopții, frânt de somn. Totuși cu gândul la biuro, am potrivit deșteptătorul, ca de obicei, să mă scoale la șapte, să nu întârziu... Azi dimineață mă trezesc, arunc ochii la ceas: șase. Mă întorc pe cealaltă parte și adorm îndată liniștit. Dar în curând grija condicei de prezență mă deșteaptă iar. Arunc iar ochii la ceas: șase. Sar din pat ca fript... Desigur c'am uitat să întorc ceasul aseară și s'a oprit... Imi scormonesc din vestă ceasornicul de buzunar: nouă! Să-ți închipui capul meu!... Parcă n'aveam de ce? Peste zece minute condica se duce în cabinetul secretarului general și în condică lipsește tocmai Ion Popescu, șeful de biuro, harnicul, conștiinciosul, punctualul Ion Popescu..

— Într'un minut, dacă nu și mai puțin, am fost spălat, îmbrăcat... Numai gulerul să mi-l pun și haina... Când colo, iea butonul de unde nu-i! Caut pe noptieră, răscolesc patul, răstorn ligheanul... nu-i și nu-i! Insfârșit să mă mai uit și pe sub pat... Mă plec, ingenunchiez și simt o tăetură grozavă în genunchiul stâng... În genunche mi se înfipsese chiar butonul blestemat.. Durerea mi s'a schimbat totuș în bucurie. Bine că l'am găsit, să pot pleca mai degrabă, să prind condica... Dacăș avea norocul să puu mâna și pe-o trăsură, aș fi salvat!..

— Cobor în stradă implorând în gând pe Dumnezeu ne-norociților... Tramvaiul trece pela poarta noastră, dar nu speram să-l pot lua, căci tramvaiul nu sosește niciodată când ești grăbit... Se vede însă că de data asta Dumnezeu m'a auzit. Cum pășesc pe trotuar, iată tramvaiul, și încă gol!... Mă urc cu ceasul în mână: «Slavă Domnului, mai am cinci minute!...» Conductorul mă asurzește cu o sirenă hodorogită, vatmanul dă curent, pornim „Taxa! Taxa!” Dau să plătesc, să scot portofoliul... Nu-i! În-gălbenesc. Atâta mi-ar lipsi, să-mi fi pierdut banii!... Caută-te prin haină, prin vestă, pe dinafară, pe dinăuntru... Degeaba! Mi s'a furat! mă gândesc înfricoșat. În vagon sunt numai patru călători care par oameni de treabă și dealtfel nici nu m'am apropiat de ei... Pe jos nu-i! Atunci l'am uitat acasă, are să-l găsească servitoarea și, cum servitoarea-i ticăloasă de te fură din ochi... Într'o clipire m'am repezit la scară, am sărit jos și am pornit în goană înapoi...

— Din fericire încă nu umblase nimeni în dormitor... Da, dar portofelul nu se găsește nici sub perne, nici pe masă, nici căzut pe jos, nicăiri... Va să zică trebuie să fi umblat! Incep să strig și să înjur. Nevastă-mea apare vopsită și indignată: «Ce-i nebunule? De ce faci scandal?» «Portofelul! Servitoarea!», răcnesc eu într'una disperat. «In loc să urli mai bine l'ai căuta la tine, prin buzunare!» „Nu l-am căutat? Crezi că sunt smintit?”

mă răstesc eu mai furios, vârându-mi instinctiv mâinile adânc în buzunarele pantalonilor... Ce să vezi! În buzunar...

— Portofoliul! Întrerup eu zâmbind înțelegător.

— Da, portofoliul.. Ghinionul! vezi d-ta, nu-l căutasem bine... Nu-i nevoie să-ți spun că eu n'am mai zis nici căr, și că nevastă-mea m'a petrecut până'n curte cu blagoslovenii... Ce-mi mai păsa? Bine că scăpai și să dea Dumnezeu să găsească iar un tramvai... Așteptai încrezător în poartă... Ei bine, zece vagoane au trecut în jos și nici unul în sus, spre minister! De trăsură nici pomeneală... Mă apucă un tremur nervos. Era nouă și un sfert... Insfârșit pe la nouă și jumătate aduce Dumnezeu un vagon în direcția mea, dar arhiplin încât scările se rup de oameni. Incerc să mă agăț, să mă îmbrâncesc... Nimic. Vagonul pleacă, eu rămân. Altă jumătate de oră, alt vagon, altă luptă să mă urc... pleacă, rămân... Cred că în stația aceea am îmbătrânit cel puțin cinci ani...

— Dacă mai aștept tramvaiul, mă apucă prânzul aici! Îmi zisei în cele din urmă, resemnându-mă să pornesc pe jos. Atunci deabia se trezește și norocul meu și-mi scoate în cale o trăsură goală. «Hai birjar galop!» Chiar în galop mă duse până la minister, dar totuși avui vreme să chibzuesc că, printr'o minune mare, s'ar mai putea să găsească condica... Cu alții s'ar întâmpla și minunea asta, dar mie cu ghinionul meu? A uite am sosit! Firește, ghinionul nu mă slăbește—n'am bani mărunți și birjarul minte că nici el n'are. Trebuie să-i dau un pol pentru o cursă de trei minute...

— Poarta ministerului închisă! Portarul nostru cu barba-i de mitropolit, nu-și arată chipul în geam... Bat discret, și nu vine! Bat mai cu inimă, și nu vine! Îmi învinetise pumnii până ce cadadixește să apară și încă cu o mutră mirată și nedumerită. «Deschide omule, ori nu mă cunoști?» „Da... dar ce poftiți, don'șef?» „Condica s'a retras?» „Care condică?» „Idiot ești!... Condica de prezență!» Mă privește, mă cântărește, zâmbeste amical, „Ce, don'șef, ați uitat că azi e sărbătoare și n'avem serviciu?»

— Mă mir că nu m'a trăznit acolo pe loc! ...Așa era. Bărbosul avea dreptate. E sărbătoare... Numai un ghinion nebun poate face pe un funcționar să uite o sărbătoare...

— Stătui cât stătui, dobitocit, în fața portarului care desigur credea că sunt beat. Pe urmă plecai, necăjit, firește, pe nevastă-mea, care se interesează mai mult de pantalonii cu dungi ai unui filfizon, decât de viața bărbatului ei... Eram hotărât s'o muștrulesc... Prea am fost blajin cu ea totdeauna de mi s'a urcat în cap!

— Sosesc tocmai destul de îndârjit ca să-i pot face scena cuvenită... Poarta închisă. Altă poznă. De ce-i poarta închisă ziua'n amiaza mare?... Sun. Într'un târziu vine servitoarea, deschide și, când mă vede, înlemnește. Mi-a trecut un fior prin

inimă. Aici s'a întâmplat o nenorocire.. Fata dă să fugă înainte, probabil să anunțe c'am venit. «Stai! Inapoi!» șoptii privind-o încrunțat. Intru hoțeste. Trebuie să aflu, tot, acum ori nicio-dată!... Mă duc drept la iatacul nevastei. Incuiat! Nu-mi mai dau seama ce fac... Bat. «Nu ți-am spus, proasto, că nu-s acasă pentru nimeni?» Era glasul ei. „Deschide imediat că-s eu!“ Nu știu cât a trecut, dar m'am pomenit zdrăngănind cu pumnii în ușă. Furia mă sugruma. Simțeam că am să-iucid pe amândoi, orice-ar mai fi pe urmă... Atâta ticăloșie! Atâta grozăvie!.. Insfârșit deschide. Năvălesc înăuntru și o găsec, închipuește-ți..

— Cu Crișan! zic eu compătimitor.

— Singură, dragă! Singură!... Asta-i culmea ghinionului! Și doar sînt sigur că nu s'a închis ea de florile mărului în casă. Firește, mi-a înșirat explicații berechet, că așa și pe dincolo, dar eu, zezec, nu m'am mulțumit și am stăruit într'una: «M'ai înșelat, mizerabilo! Unde ți-ai ascuns amantul?» Asta pînă ce am înfuriat-o și a început ea să răcnească. Atunci m'am potolit și mi-am dat seama cît eram de caraghios... Nevastei mele i-e greu pînă începe scandalul, că pe urmă nu o mai oprești și nu-i mai ții piept nici cu o companie de jandarmi. Fiindcă eu o rîcăisem și mai ales fiindcă devenia tot mai amenințătoare, am crezut că e cuminte și înțelept să renunț la dejun și să-mi plimb ghinionul și foamea pe trotuarele pline de lume și de soare...

— In stradă apoi m'am liniștit deabinelea și am înțeles lămurit că opintirile mele sînt zadarnice. Nu poți lupta cu ghinionul cînd te urmărește de aproape. Trebuie să te supui toanelor lui, să te faci mititel, și să te resemnezi... Așa am făcut. Și, prin urmare, m'am ciocnit cu un stîlp de felinar, era să mă calce o trăsură și un automobil, m'am amestecat într'o învălmășeală unde m'am ales cu cîți-va pumni încasați.. și altele, prea multe, încît nici nu m'ai crede... Acuma sînt pregătit și oțelit pentru orice. Nu mai cîrtesc. Nu mă sperie nici fulgerile iubitei mele consoarte care trebuie să mă aștepte cu nerăbdare. Numai pînă acasă să pot ajunge teafăr. Mi-e frică, îți mărturisesc, să nu-mi cadă o cărămidă în cap, să mă omoare. Nu de altceva, dar prea ar fi de pomîna să ți se tragă moartea din ghinion...

Tăcu. Mă privi înfierbântat și umil, așteptînd parcă ceva... Imprejur lumea era veselă, muzica se sbătea să înăbușe gălăgia de glasuri, fumul de țigări și zîngănitul tacimurilor. Un chelner gras, blond și foarte asudat, cu cîte o tavă încărcată în fiecare mînă, se învîrtia tocmai la spatele nostru, strigînd cu un zîmbet strîmb:

— Am sosit cu cafelele!.. Aici!.. Cafelele!..

Vrînd să așeze marfa dintr'o mînă pe masa clienților de alături, cealaltă tavă se înalță din ce în ce mai sus peste ca-

petele noastre, apoi deodată se clătină, se întoarse în dungă și-și prăvăli toată încărcătura în spinarea prietenului meu.

— Ce faci, nerodule! strigai eu revoltat, sărind în picioare.

Ion Popescu însă rămase pe loc, sgulindu-se doar puțin și uitându-se la mine aproape triumfător.

— Lasă, nu-i nimic... Bine că n'a fost cărămida! murmură dînsul în vreme ce chelnerul privea năucit la șprițul, șvartul, capuținerul și tortul ce se amestecau pe haina cenușie deschisă a mușteriuului.

Treçu o clipă grea, întovărășită de muzica neobosită și de risetele vecinilor. Pe urmă Ion Popescu, zise iar, încercînd să zîmbească:

— Acum cred că pot să plec mai liniștit... Acum cred că s'a spart înșfîrșit ghinionul!... Dar pălăria? Unde mi-oi fi pus pălăria? adăugă uitîndu-se împrejur. Ei Doamne, doar nu mi-o fi dispărut? Sau poate...?

Nu îndrăzîm să-și sfîrșească gîndul. Se sculă încet, cu multă băgare de seamă... Șezuse pe pălăria cea nouă și o turtise ca o plăcintă. O ridică tacticos, o potrivi cît se putu și porni șoptindu-mi grav:

— Ai văzut?... Ghinionul!...

L. REBREANU

T A I N A

*Știu bine ce ascunde frumoasa taină mare
O vorbă, o privire, un zâmbet, o mișcare
Ne poate-așa de lesne aduce-amîndurilor
Pierzarea ce ne-așteaptă în fiecare dor.*

*Iubirea noastră este o taină ce ne cere
Cu degetul la gură: pricepere, tăcere.
Pe buzele-i închise ispitele ascund
Dezastre pânditoare abise fără fund.*

*Știu bine ce ne-așteaptă în ziua când orașul
V'a oblici norocul ce-și are 'n noi sălașul,
Și totuș cum prin lume în taină mi-l strecor
Aș vrea ca lumea toată să mi strige taină 'n cor.*

G. ROTICĂ

Surâsul tău...

Surâsul tău împrășteie lumină
In misticul scânteietoarelor tăceri
Iar glasul tău e muzică'n surdină
Cicatrizând nestinsele dureri.

Dă-mi gura ta de zâmbet înflorită
Cu buzele de palizi trandafiri,
Și mâinile unelte de ispită
Spre dragostea nemărginitei firi.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Voesc să uit singurătatea rece,
Doresc de-acum o suferință nouă,
Căci m'ai oprit din clipa care trece
Cu ochii tăi înlăcrămați de rouă

GEORGE I. STRATULAT

VLAHUȚA CA NUVELIST

Rare ori un poet liric isbuteste și în genul epic. Suflet eminent sensibil, personal, subiectiv, îi va fi greu să aibă obiectivitatea cerută a întrupărilor epice. Goethe a scris și piese de teatru, dar cine mai recitește pe „Egmont” al lui sau pe „Ifigenia” și cine nu poartă în sufletul său ca pe-o comoară de preț, prima cunoștință cu seninele lui versuri și cu neîntrecutul *Faust*, un poem filosofic de o profundă poezie mistică, mai însemnat prin acest misti-

cism poetică, caracteristica operilor geniale lirice, decât prin acțiune, care aici e un pretext, ceea ce e prima condițiune a unei opere epice. Maupassant a scris și versuri, dar câți cunosc poeziile lui și cine n'a fost furtmecat măcar de una din nuvelele lui sau de romanele lui de rebarbativă realitate? Hugo a scris teatru, dar cine mai admiră acțiunea lui dramatică și cine nu se înfioară de frumoasele lui versuri de netăgăduit lirism, ce sună armonios ca melodia coardelor de liră. Genialul nostru Eminescu a scris nuvele și romane, dar ce șterse, ce anodine sunt pe lângă divinele lui versuri. Hotărât lucru: E foarte greu ca un poet liric să îmbrățișeze cu acelaș succes și genul epic și genul liric. Poetul liric e subiectiv, personal. Poesia epică obiectivă.

Poesia lirică cere personalitate întâi și apoi impersonalitate, pe când poesia epică e doar impersonală. Poesia epică cere crearea unei lumi aparte de sufletul poetului, așa cum natura creiază raporturi independente în aparență. Această abstractizare de sine însuși, această negare a personalității sale lirice e foarte anevoioasă, aproape imposibilă. Nu altfel stau lucrurile și cu Vlahuță. Poet liric prin excelență, când trece granița poesiei lirice, în loc de a intrigă motivată, reală, găsim tot propria-i personalitate. De aceia eroii nuvelilor sale, ale romanului său n'au viață proprie, nu trăesc prin ei însăși, fără a-i raporta la poet. E nuvela lirică, romantică, retorică, ce o găsim și la Delavrancea, dar nu adevărata nuvelă. "De la „Făclia de Paști” a lui Caragiale și de la „Populă Tândă” a lui Slavici se poate vorbi de nuvela românească.

Literatura în genere pornește adesea de la genul liric și isprăvește cu drama, forma cea mai obiectivă a ei. Dacă în viața unei literaturi, evoluția către obiectivitate artistică se îndeplinește, nu presupune această evoluție și în sufletul poetului. Poetul rămâne în temperamentul său ca melcul în carapacea lui. Căci ce este Radu Munteanu, decât o figură lirică, o reflexie personală? Radu Munteanu e un băiat de țară, inferior tuturilor colegilor săi de clasă prin strălucirea hainei, superior tuturilor colegilor de clasă prin nobila lui structură sufletească. Băiat sărac smuls din mediul simplu de sat, aruncat în învălmășagul orașului la carte, e întrebuințat ca slugă de un preot, spre a-și continua gimnaziul, fără a lipsi și scene de crudă imoralitate.

Intr-o seară a întârziat cu câțiva colegi în oraș. Era iarnă. N'a îndrăznit să intre în casă. A adormit la ușă și a răcit cumplit. De aici încolo un șunghiu în piept îl pironeste. Și apoi suferințele lui morale deveneau din ce în ce mai mari și mai vătămătoare sănătății lui. Se făcuse

de o sensibilitate, care nu era deloc extraordinară vârstei lui, dar în împrejurările, în care era pus, ar fi fost mai bine să n'o aibă. Pentru oamenii săraci și expuși fatal umilințelor, natura ar fi trebuit să-și croiască un sistem nervos mai din topor, mai... a nesimțire, ceva așa... cum e la animale și la mulți oameni bogați. A intrat bursier la „Șf-tul Sava”, unde și-a făcut cunoștință cu Vorincea și cu sora sa Margo. A petrecut câteva zile de vacanță la Vorincea la țară. Firea blajină a lui Margo, ochii cei umezi, interesul ce-l poartă pentru Radu, i-au prins sufletul pornit spre visătorie și idealizare, într'o romantică iubire. Trupul slăbește, pe când gândul e înviorat de taina iubirei.

E o iubire reținută, stăpânită, grațioasă, lamartiniană. Inu fără de psihologie romantică, mai nici o acțiune. Eroul nu participă nici la încordarea acțiunii nici la desnodământul ei. El e un simbol al sufletului lui Vlahuță, dar nu o creațiune aparte. Vlahuță nu e un demiurg, un creator de suflete noi, ci un poet liric, ce-și apropie persoanele, până le confundă cu el însuși. Radu Munteanu e un contemplativ, o fire meditativă și sensibilă într'o lume practică și grobiană. E o luptă surdă, ce se petrece în în sufletul lui, între lumea lui ideală și realitatea crudă. E sufletul desrădăcinatului, care plătește cu moartea, trecerea într'o treaptă socială adesea coruptă și perfidă. Plecat din lumea ta și a'lor tăi, nu câștigi decât câteva noțiuni seci și pierzi toată poezia sufletului tău, ca floarea câmpului sădită în rondul orașului.

Nuvela interesează prin această notă lirică, dragoste romantică, psihologie reală, dar neavând o intrigă motivată și obiectivitatea unui suflet în afară de poet — figurile nuvelei par reflecții ale sufletului autorului.

Că în nuvelele lui și în roman chiar are psihologia desrădăcinatei, nu mai încapă îndoială. A fost o vreme în literatură românească când privirile poetilor s'au îndreptat către lumea nevoiașă a orașelor, în lumea acelor desrădăcinați, ce petără în sufletul lor aurul curat al ogorului neîntinat de perversitatea orașului și care în conflict cu viața complicată a orașului, cad biruiți. Iar din anonimul orașului, din furnicarul omenesc, s'a pus la contribuție adesea, suflete inadapabile la cerințele societății. În lumea reală nu se cunosc noțiuni fixe morale și nici idealuri îndepărtate. Din toată grădina zoologică a lui Dumnezeu nouă zeci la sută dintre oameni trăesc prin instinct. Și instinctul nu cunoaște morală. Iar cine îndrăznește să se ridice deasupra lumii comune, i se zdrobește sufletul de durere. Durerea te face de bronz sau te zdrobește, zice Chamfort undeva, și eroii lui Vlahuță sunt toți niște învinși. Se aseamănă cu eroii lui Brătescu Voinești, dar

Brătescu Voinești e nuvelist, nu poet liric zvârlit în răzvorul poeziei epice. Cine străbate prosa lui Vlahuță din „Goana Vieții”, „Dreptate”, etc. este isbit de dragostea mare, ce o risipește poetul asupra țăranului, umilului nevoiașului, cum razele soarelui auresc haina cerșetorului.

Nu caractere puternice, pe care vâlurile vremii nu le pot clăti din loc, veți găsi în nuvelele lui Vlahuță, ci revărsări de simțire personală, materializată într-o limbă nervoasă și elastică, găsiți la fiecare pas.

Vlahuță era poetul înfrățit cu murmurul apei de izvor, cu pajiștele câmpurilor dunărene, cu urcușurile ovale ale munților, cu trecutul necăjit al Țării noastre. „Hei, Domnule, tinerii de azi nu se mai uită în urmă. D-voastră v-ați rupt cu totul de noi și de credințele strămoșești și de țară”... Vezi D-ta asta? Mă întreabă, luând de jos o bucată de cărămidă, e un nimic, nu-i așa? Un bulgăre de lut ars, ce vrei să fie? D-tale nu-ți spune nimic, dar, uite ea știe să vorbească pentru cine știe s-o înțeleagă... pământul, pe care-l călcăm noi acum, ruinele astea, toate sunt sfinte și eu nu pot trece pe aicea „fluerând” zice moș Peiu lui Vlahuță. În sufletul lui Vlahuță trăia cu prisosință iubirea de frumos, bine și adevăr. A formulat un nou curent post-eminescian, înfrăgezitor în domeniul poeziei, a fost de mare valoare morală în viața lui, a pus până la un punct temelie ziaristică, pe ideea adevărului impersonal, ar fi prea mult să ceri unui om și gloria nuvelei. Poți să schimbi genurile literare, dar nu poți schimba și sufletul. Suntem robii propriului temperament. I-a lipsit intriga, invențiunea unei acțiuni motivate care să se dapene cu natura-lea elementelor, ce ar fi creat și alte situații sufletești și alte caractere. În schimb când acțiunea e dată povestea cea mai prozaică ia înfățișare de adevărată artă a povestirii. Amintiți-vă de opera „Din trecutul nostru”. Aci intervine și stilul. Și în adevăr Vlahuță are stil.

„Artă de a scrie e un meșteșug”, zice Remy de Gourmont,¹⁾ dar stilul nu e o știință. Stilul e omul și altă formulă a lui Hello, că stilul e inviolabil, spună un singur lucru: stilul e așa de personal ca și culoarea ochilor sau sunetul vocii. Poți să înveți meșteșugul de a scrie, nu poți învăța a avea stil”.

Vlahuță își are stilul lui propriu. Un stil viu, mobil, insinuat. Era un înamorat al cuvântului și al expresiei. Să vorbești într-o limbă proprie și pe înțelesul tuturor, acesta este stilul.

El nu l'a luat de la nimeni, de aceea așa de bine a putut exprima până și nuanțele cugetării. Are un stil de psi-

hollog, fin dar nu vaporos, subtil dar nu abstract. De aceea articolul lui de ziar, schița socială, nuvela psihologică, romanul lui impresionează prin forma cizelată, armonioasă, suavă, ce te învalue într'o mreajă din care nu scapi până la sfârșitul bucății.

E un poet liric prin excelență. Istoria în mână lui devine o minunată povestire, ce se deapănă în legănări dulci de valuri sau în fulgerări de baionete. Figurile Domnilor se desprind îndrăzneț din culcușul lor și ne arată cu mândrie luptele glorioase încrustate pe răbojul veacurilor. De aceea „*Din Trecutul nostru*” e o istorie atrăgătoare și îmbălsămată de belșugul poeziei. Iar țara noastră cu râurile ei, cu munții ei pleșuvi, cu mănăstirile ei singuraticе, cu dealurile înverzite, cu isoarele șoptitoare devin subiecte de pictură și le pictează așa de artistic în „*România Pitorească*”. Pădurile înviază, malurile apelor însuflețesc, câmpul capătă viață și natura întregă câștigă o culoare picturală. Era un vizual maestrul Vlahuță. De aceea „*România Pitorească*” e un admirabil tablou pictural, redat prin cuvinte. Ca poet liric a înțeles natura, a citit trecutul în mărturiile altor vremuri, a simțit mândria strămoșilor și această înțelegere intimă cu natura a dat acea jerbă de atâtea variate flori, ce se găsește în „*România Pitorească*”.

Nuvela și romanul lui par a fi accidente în viața lui literară. Schița socială, pitorescul naturii, iubirea trecutului, i-au servit adesea un bogat izvor de inspirație. Ura contra nedreptății sociale, pasiunea către frumos, adevăr și bine, i-au servit drept călăuză, l-au absorbit în total, ca pe orice mare liric, ce are urechi să le asculte, dar nu ochi să observe.

C. V. GEROT

A APĂRUT DE

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY

AUTORI ȘI ACTORI

Poetul Corneliu Moldovanu e un eclectic. În afară de poemele, care i-au stabilit reputația, a scris gingașe și elegante povestiri, apoi mici piese de teatru, cronică dramatică și, un răstimp, când cuvântul tipărit avea greutatea unui imbold național și patriotic, a făcut gazetărie, literară, firește. Cronicile dramatice au fost adunate acum în volumul *Autori și actori*.

Evident că d. Corneliu Moldovanu, nefiind critic de meserie, *Autori și actori* nu poate avea pretenția de-a prezenta un sistem critic personal sau original. Dealfel, în general, astăzi cronicile teatrale s'au desbrăcat în dogmatismul grav, mulțumindu-se să sintetizeze impresiile cronicarului. Impresiile acestea pot fi mai mult sau mai puțin critice, dar documentează totdeauna pe cititori asupra unui spectacol, servindu-i drept călăuză sau baremi informator. De unde urmează că cronicile, dacă nu înseamnă deseori mare lucru privite ca expresii critice, în schimb au totdeauna o valoare documentară, care va fi cu atât mai însemnată cu cât cronicarul va izbuti să-și aștearnă impresiile mai obiectiv și într-o formă mai frumoasă.

Autori și actori, din acest punct de vedere, e o carte foarte prețioasă. Reluând firul croniceii cam pe unde s'a oprit d. Mihail Dragomirescu cu ale sale bogate și valoroase critici dramatice, d. Corneliu Moldovanu servește mai întâi istoriografului teatrului românesc materialul necesar. Majoritatea cronicilor teatrale din ziarele și revistele noastre sânt făcute de oameni fără nici o pregătire specială care, neposedând nici arta scrisului, și nici gustul sau priceperea trebuincioasă, nu sânt în stare să facă aprecieri și deci trebuie să se mulțumească cu simple reportaje nesărate. D. Moldovanu însă, un meșter al scrisului, aduce o bună cunoaștere a artei dramatice, siguranță și cum-pătare în aprecieri, toate într-o formă simplă, totdeauna agreabilă, de o claritate atrăgătoare.

Firește, că într'un volum, nu se puteau cuprinde cronicile tuturor pieselor jucate într'un r stimp de peste cinci ani. Dealnănteri, pentru mișcarea teatrală românească, nici nu prea au importanță toate elacubrațiile boulevardiere. D. Moldovanu, foarte cuminte, s'a ocupat de lucrările românești îndeosebi: Delavrancea, Davila, Ronetti Roman, Diamandi, Sorbul, Duiliu Zamfirescu, Al. G. Florescu, Anghel și Iosif, Victor Eftimu, Minulescu, Iacob Negruzzi, Caton Theodorian, etc. Interesant și original vorbește despre «Patima roșie», în legătură cu «râsul și umorul în teatru». Cronicile despre piesele lui Delavrancea, mai ales cele despre dramele lui istorice, sânt adevărate studii critice.. Înafară de români, au mai găsit loc în *Autori și actori* câțiva mriași străini: Shakespeare, Moliere, Ibsen...

Fiindcă suntem în epoca reformelor cu orice preț, a reformelor pentru reforme, d. Coreliu Moldovanu a adăogat la sfârșitul volu-

mului un capitol special despre «Reforma teatrelor». Cerând ca Teatrul Național, care simbolizează arta noastră dramatică, să dea mai ales excedentele sufletești, preconizate de Pompiliu Eliade, propune o serie de reforme, izvorâte dintr'un oarecare sistem general de reorganizare a teatrului românesc. «Reforma» d-lui Moldovanu cuprinde multe lucruri bune, dar din nenorocire culminează în desființarea Societății Dramatice care ar duce la rezultate tocmai opuse celor râvnite de reformatorul nostru. Am arătat altă dată aici unele din motivele care impun menținerea principiului Societății dramatice. Să nu uităm că avântul de azi al mișcării teatrale românești se datorește, în fond, numai Societății Dramatice. Toți detractorii ei de azi, la sânul ei au rescut, au luat aripi și școală. Teatrul Național nu e numai o școală pentru marele public, ci în aceiași măsură o școală pentru actori și autori.

«Reforma» d-lui Moldovanu este azi de actualitate. La Ministerul Artelor stăpânesc frigurile reformelor. Zilnic se adună diferite capacități specialiste și, cu mare cheltuială de vorbe, umblă să remedieze răul de care suferă Teatrul Național. Nu credem ca ne vom înșela mult, pronosticând că atâtea moașe nu vor putea scoate la iveală decât un monstru fără viață. O reformă numai atunci poate da rezultate, când e bazată pe un principiu. Ori, reformatorii de azi nu știu ei singuri ce vreau. Scopul lor este doar să reformeze. De «excedentele sufletești» nu prea se interesează nimeni. Reprezentanții artiști ai Teatrului Național se gândesc numai să răstrângă puterea directorului și să sporească influența societărilor—deci să bolșevizeze mai mult conducerea teatrului. Reprezentanții teatrelor particulare se străduiesc să desființeze Societatea Dramatică, spre a-și putea mai lesne complecta trupele lor cu elementele de valoare care azi sânt prea legate de Teatrul Național. Și înșfârșit toți împreună caută să înlăture din teatru pe scriitorii români și să-i înlocuiască cu «Culcușul miresei» și alte asemenea capo-d'opere pentru «creații» actoricești. Și cum ministrul artelor e un scriitor, iar interesele scriitorilor, care sânt și interesele excedentelor sufletești, sânt susținute numai de bunul Dumnezeu, n'ar fi nici o mirare dacă reformatorii ar cădea la învolală pe spinarea scriitorilor.

Mania reformelor e astăzi o boală universală. Omenirea, ajunsă la conștiința că are drepturi, dar uitând că are și datorii, se sbate să găsească rețeta miraculoasă a traiului bun fără nici o muncă. Aceiași tendință, bine înțeles, se află și la temelia reformei teatrelor. În definitiv toată reforma se învârtește în jurul faptului că societarii Teatrului Național au numai patru sau cinci mii de lei pe lună, pe când dincolo, adică în trupele particulare sânt actori cari au opt sau zece mii, ba chiar unii și mai mult. Deci trebuie să reorganizăm Teatrul Național negreșit așa fei încât și societarii să aibă opt sau zece mii pe lună, sau, dacă se poate, chiar mai mult, căci atunci toate au să meargă strună...

Iată de ce „reforma” d-lui Moldovanu, oricât ar fi de cinstit inspirată și concepută, nu ne poate împăca. În loc de reforme, noi am

căuta un director bun și energic; găsimu-l și inamovibilizându-l, e sigur că am face mai bun serviciu artei dramatice române, decât prin orice reforme. Căci, la urma urmelor, scopul este arta, iar nu artiștii, și în nici un caz nu egoismul material al artiștilor...

Autori și actori merită atenția tuturor iubitorilor de teatru.

L. REBREANU

In cetatea idealului.—E titlul unui roman dureros de interesant, scris de un gazetar talentat. Cetatea idealului este capitala noastră în vremea neutralității și pînă la ocuparea ei de către germani, adică în epoca fierberii «idealului național». O satiră singeroasă, de la început pînă la sfîrșit, cu atît mai biciuitoare cu cît e brăzdată în carne vie. În jurul unei povești de iubire, dealtfel destul de subredă, se desîfășoară o imensă caricatură a sbuciumărilor multiple ce au precedat intrarea în război. Cîteva tipuri cerebrale se desenează mai precis; încolo o schițare fugară, în linii frunte, energice a unor oameni văzuți parcă într'o oglindă schimonositoare. Nici un suflet adevărat cum se cade. Pretutindeni, sub forme civilizate, sub vorbe umflate, sub suprafețe strălucitoare rinjește o barbarie adîncă, un gol mintal ridicol, arivismul, imoralitatea, slugărnicia, materialismul în înfățișarea cea mai hidoasă. Nici iubire, nici patriotism, nici devotament. Numai putregai oriunde privești mai de aproape. Idealul cetății și al cetățenilor e o minciună îmbrăcată în veștimente pompoase. Războiul e un prilej pentru toți de-a schimba monotonia vieții obișnuite sau

de-a trage foloase materiale.. În jurul cetății însă trăește — deabia văzută — țărănimea săracă, flămîndă, care nu pricepe nimic, care însă merge fără șovăire în războiul pe care nu-l vrea fiindcă nimeni nu se sinchisește să i-l explice; merge ca o turmă docilă la zalhana..

Că d. Dem. Theodorescu a văzut astfel frămîntările nașterii Romîniei Mari, slobod este. Că o tragedie uriașă poate părea și comică, adevărat este; dar numai cînd cel ce o privește este indiferent. La urma urmelor chiar războiul mondial ar putea fi zugrăvit ca ceva foarte caraghios, dar numai de un locuitor din Marte.

În orice caz însă romanul este construit cu dibăcie și interesul se menține. Satirizarea pamfletară totuș te obosește repede. În general satira nu prea se învoește cu lungimea excesivă, afară dacă e alternată cu ironia provocătoare de ris. Căci satira nu te mișcă, ci te doare; și durerea n'o suferi decît cu sfortări grele.

In cetatea idealului apoi e scrisă prea ușor și în stil de polemică. S'ar putea cita ușor pasagii pe care nu le îngăduie limba literară.

Y. X.

A PĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Sumarul:

- Nedreptățiții și favoriții literaturii . E. Lovinescu
Așteptare (poezie) Alexandrina Scurtu
Regina Elisabeta (nuvelă) Maiorul Gh. Brăescu
Povestea Cucului I. Dragoslav
Civilizația Germană George Cornea
Povestea noastră (poezie) I. N. Pârvulescu
Pe Șantier (schiță) Andrei Braniște
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică) G. M. Vlădescu

Abonamentele se fac la **Librăria ALCALAY & Co.**

Lei 86 pentru un an

„ 18 „ șase luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

BIBLIOTECA POPORARĂ

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III
EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

BCU Cluj / Central University Library Cluj
ULTIMELE NOUȚĂȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI